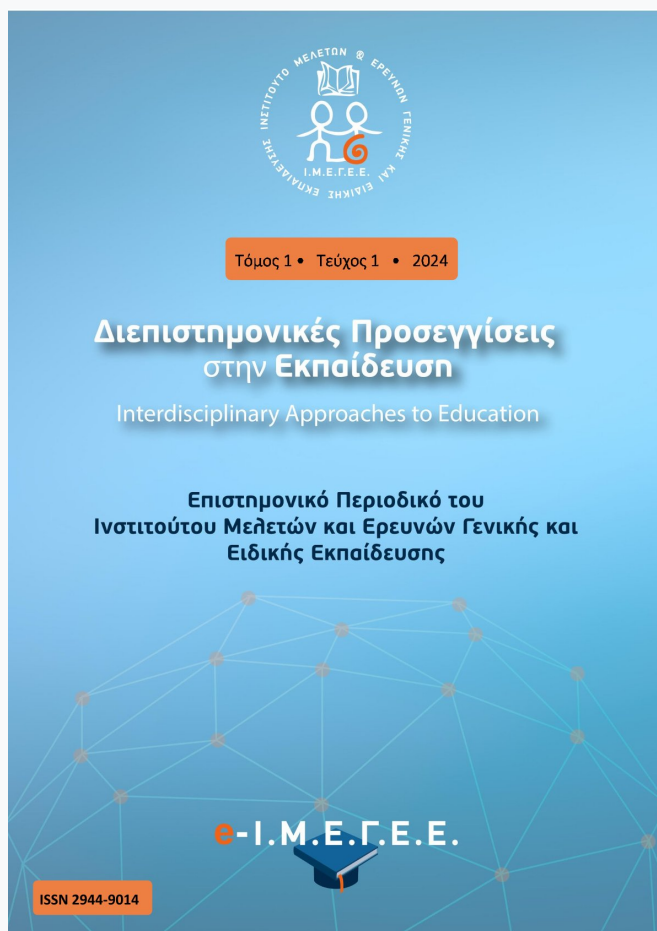

Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1, Αρ. 1 (2024)

Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση

Η προσωπικότητα του ατόμου στην προκατάληψη

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΟΝΙΑΡΗ, Γεώργιος Ραφτούλης

doi: [10.12681/...34498](https://doi.org/10.12681/...34498)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΚΟΝΙΑΡΗ Δ., & Ραφτούλης Γ. (2024). Η προσωπικότητα του ατόμου στην προκατάληψη. *Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση*, 1(1). <https://doi.org/10.12681/34498>

Η προσωπικότητα του ατόμου στην προκατάληψη

Γεώργιος Ραφτούλης

raftoulis23@gmail.com

PhD Πληροφορικής- Διοίκησης Επιχειρήσεων, Διευθυντής 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου
Γιάννουλης Λάρισας,

Δήμητρα Κόνιαρη

demyapr81@gmail.com

PhD Φιλολόγος- Νοσηλεύτρια, Διευθύντρια Ενιαίου Ειδικού Επαγγελματικού
Γυμνασίου Λυκείου Λάρισας

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη έχει ως στόχο την εξέταση της αλληλεπίδρασης της προσωπικότητας του ατόμου στην προκατάληψη. Η συγκεκριμένη διερεύνηση προέκυψε από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήθηκε και από την διεξαγωγή ποσοτικής έρευνας σε δείγμα 291 ατόμων. Από την ανάλυση που ακολούθησε προέκυψε ότι παράγοντες όπως το φύλο, η ηλικία, η πολιτική ιδεολογία, η δεκτικότητα στην εμπειρία, ο βαθμός σθένους ενδοομάδας δεν συμβάλλουν στην ενίσχυση στερεοτυπικών αντιλήψεων και προκαταλήψεων.

Αντίθετα ο βαθμός κοινωνικής ιεραρχίας και ο αυταρχισμός αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες που επιδρούν στην προκατάληψη του ατόμου. Η παρούσα έρευνα διεξήχθη από Φεβρουάριο έως Ιούνιο του 2022 σε πανελλαδικό επίπεδο. Το φύλο κι η ηλικία δεν αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες που συνδράμουν στην υιοθέτηση προκατειλημμένων στάσεων.

Λέξεις-κλειδιά: Προσωπικότητα, Προκατάληψη, Στερεότυπα

Abstract

The present study aims to examine the interaction of the personality of every person on prejudice. This specific investigation resulted from the literature review that carried out, as well as, and from the realization of a quantitative survey on a sample of 291 people. From the analysis that was followed, it is emerged that factors such as gender, age, political ideology, receptivity to experience, the degree of ingroup valence do not contribute to the strengthening of stereotypical perceptions and prejudices. On the contrary, the degree of social hierarchy and authoritarianism are decisive factors that affect the prejudice of every person. The gender and the age are not decisive factors that can contribute to the adoption of prejudiced attitudes.

Key words: Personality, Prejudice, Stereotypes

Υπεύθυνος αλληλογραφίας: Γεώργιος Ραφτούλης, raftoulis23@gmail.com

Εισαγωγή

Η προκατάληψη είναι μία σύνθετη έννοια η οποία μπορεί να ερμηνευτεί μέσω διαφορετικών προσεγγίσεων της ψυχολογίας, της Γνωστικής Προσέγγισης, της Θεωρίας της Προσωπικότητας και της Κοινωνικής Ψυχολογικής Προσέγγισης. Προέρχεται από τον λατινικό όρο *praejudicium* και αναφέρεται σε θετικά ή αρνητικά συναισθήματα απέναντι σε άλλους ανθρώπους ανάλογα με την κοινωνική τους θέση (Γιαπανίδου, 2015; Κακούσιου, 2020; Κρεσταινίτη, 2022; Νιάρη & Μανούσου, 2013).

Για πολλούς ερευνητές η έννοια της λέξης «προκατάληψη» συνδέεται κυρίως με την εκδήλωση αρνητικών συναισθημάτων και συμπεριφορών. Πιο συγκεκριμένα, η προκατάληψη θεωρείται ότι είναι ένα φαινόμενο ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες, ένας αρνητικός προσανατολισμός, κάτι κακό και μια συμπεριφορά (Ashmore, 1970; Ashmore & Del Boca, 1981; Ducklitt, 1992; Κακούσιου, 2020). Σύμφωνα με άλλους ερευνητές (Allport, 1954), η προκατάληψη είναι «μία αντιπάθεια που βασίζεται σε μία λανθασμένη και άκαμπτη γενίκευση» (Νιάρη & Μανούσου, 2013)

Όπως διαπιστώνεται από τους παραπάνω ορισμούς, η έννοια της λέξης προκατάληψη δεν περιορίζεται στην περιγραφή των συναισθημάτων απέναντι σε ένα άτομο αλλά επεκτείνεται και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο εντάσσεται το άτομο, δηλαδή στην ομάδα όπου ανήκει και περιγράφεται κυρίως με αρνητικά συναισθήματα (Κρεσταινίτη, 2022).

Άρρηκτα συνδεδεμένα με την προκατάληψη θεωρούνται τα στερεότυπα, τα οποία χαρακτηρίζονται ως τα νοητικά συστατικά της προκατάληψης και ορίζονται ως πιστεύω για τα χαρακτηριστικά, τα γνωρίσματα και τις συμπεριφορές των μελών μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας (Hamilton & Sherman, 1994) και αναπτύσσονται και διατηρούνται μέσω των κοινωνικών ρόλων (Eagly, 1995; Τραμπίδου, 2022).) ή για να δικαιολογήσουν το status quo (Sidanius & Pratto, 1999). Μελέτες που έχουν γίνει, υποστηρίζουν ότι τα στερεότυπα οδηγούν σε αρνητική αξιολόγηση και διακρίσεις μελών που δεν ανήκουν στην ίδια ομάδα (Akrami, 2005).

Εκτός από τις μελέτες που έχουν γίνει για τον καθορισμό και περιγραφή του όρου «προκατάληψη», πολλές μελέτες έχουν εκπονηθεί επίσης για την ερμηνεία του. Πιο συγκεκριμένα, ο Allport (1954) διαπίστωσε έξι διαφορετικά επίπεδα για την ερμηνεία της προκατάληψης: το ιστορικό, το κοινωνικοπολιτισμικό, το περιπτωσιακό, της προσωπικότητας, το φαινομενολογικό και το επίπεδο της διέγερσης του αντικειμένου.

Στη συγκεκριμένη έρευνα, επιχειρείται η ερμηνεία της προκατάληψης του εκπαιδευτικού μέσω της προσωπικότητας. Ειδικότερα, επιχειρείται η ερμηνεία της μέσω θεωριών, όπως η Θεωρία της Προσωπικότητας, η Θεωρία της Συντηρητικής Ιδεολογίας και η Θεωρία της Κοινωνικής Ιεραρχίας καθώς επίσης και η ερμηνεία της μέσω της χρήσης του μοντέλου των Πέντε Παραγόντων. Αυτή η επιλογή βασίζεται στα αποτελέσματα σύγχρονων ερευνών, όπου πολλές μελέτες έδειξαν ότι το μοντέλο των Πέντε Παραγόντων, η Θεωρία της Συντηρητικής Ιδεολογίας και η Θεωρία της Κοινωνικής Ιεραρχίας, μπορούν να ερμηνεύσουν τις διαφωνίες που αφορούν στο θέμα της προκατάληψης (McFarland, 2001).

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τον Altemeyer (1981, 1998), η Θεωρία της Συντηρητικής Ιδεολογίας αποτελείται από τη θεωρία της συμβατικότητας, τον μετριοπαθή συντηρητισμό και τον ακραίο συντηρητισμό. Οι άνθρωποι που εκδηλώνουν υψηλό Δεξιό Συντηρητισμό (RWA) θεωρούνται εθνοκεντρικοί και μπορούν να συμπεριφερθούν επιθετικά απέναντι σε άτομα που δεν ανήκουν στην ίδια ομάδα με αυτούς. Επίσης, προηγούμενες έρευνες στα πλαίσια της θεωρίας της προσωπικότητας έδειξαν ότι οι άνθρωποι που εκδηλώνουν υψηλό Δεξιό

Συντηρητισμό έχουν αρνητική συμπεριφορά στις γυναίκες, (Altemeyer, 1998; McFarland, 2001), σε ορισμένες φυλές και στους ομοφυλόφιλους (Altemeyer, 1998; McFarland, 2001; Whitley, 1999; Τζινίκου, 2018).). Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός ότι η συντηρητική ιδεολογία συνδέεται με την κληρονομικότητα (Akrami, 1995; Χαρίσση, 2022).

Όσον αφορά την Θεωρία της Κοινωνικής Ιεραρχίας, ο βαθμός της Κοινωνικής Ιεραρχίας (SDO), ορίζεται ως μία γενική στάση για τις σχέσεις ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες, η οποία δηλώνει τις προτιμήσεις κάποιου ατόμου αναφορικά με το αν οι σχέσεις ανάμεσα στις ομάδες θα είναι ισότιμες ή ιεραρχικές (Pratto, Sidanius, Stallworth & Malle, 1994). Σύμφωνα με μελέτες, άνθρωποι με υψηλό βαθμό Κοινωνικής Ιεραρχίας υποστηρίζουν την ύπαρξη ιεραρχίας ανάμεσα στις ομάδες και έχουν την τάση να οργανώνουν τις κοινωνικές ομάδες κατατάσσοντάς τις σε ανώτερες και κατώτερες (Akrami, 2005, Pratto & Sidanius, 1999). Συμπεριφορές και εκφράσεις όπως, η εθνικιστική προκατάληψη, ο σεξισμός, οι αρνητικές συμπεριφορές απέναντι σε ομοφυλόφιλους, ο ρατσισμός, η κεκαλυμμένη και γενικευμένη προκατάληψη, βρέθηκαν ότι σχετίζονται με τον βαθμό της Κοινωνικής Ιεραρχίας.

Και τέλος, όσον αφορά το μοντέλο των Πέντε Παραγόντων, η ανθρώπινη προσωπικότητα μπορεί να περιγραφεί με πέντε υψηλότερα ιεραρχημένους παράγοντες, τομείς και διαστάσεις, τον Νευρωτισμό, την Εξωστρέφεια, την Δεκτικότητα στην Εμπειρία, την Προσήνεια και την Ευσυνειδησία (Digman, 1990; McCrae & Costa, 1996, 1999). Κάθε διάσταση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την μέτρηση άλλων υποκείμενων πλευρών. Ειδικότερα, ο Νευρωτισμός είναι ο πιο υψηλά ιεραρχημένος παράγοντας της Κατάθλιψης και του Άγχους, η Εξωστρέφεια της Ζεστασίας και των Θετικών Συναισθημάτων, η Δεκτικότητα στην Εμπειρία, της Φαντασίας και της Αισθητικής, η Προσήνεια, του Αλτρουισμού και του Ενδιαφέροντος για τους άλλους και η Ευσυνειδησία, της Τάξης και της Σκέψης.

Η σχέση ανάμεσα στη θεωρία των πέντε παραγόντων και στους διάφορους τύπους προκατάληψης αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης δύο ερευνών, των Ekehammar & Akrami, (2003) και των Duriez & Soenens (2004). Από τα αποτελέσματα των ερευνών, διαπιστώθηκε ότι η Δεκτικότητα στην Εμπειρία και η Προσήνεια σχετίζονται με τον ρατσισμό. Αν και τα συγκεκριμένα ερευνητικά πορίσματα είναι περιορισμένα σε αριθμό, ωστόσο τονίζουν τη σημασία της Θεωρίας των Πέντε Παραγόντων και ιδιαίτερα, των παραγόντων της Δεκτικότητας στην Εμπειρία και της Προσήνειας, στην ερμηνεία της Προκατάληψης.

Η ερμηνεία της προκατάληψης του εκπαιδευτικού με βάση την προσωπικότητα και τις ατομικές διαφορές, έχει αποτελέσει αντικείμενο κριτικής και διαφωνιών μεταξύ ερευνητών. Υπάρχουν έρευνες που έχουν αμφισβητήσει τη σταθερότητα της μεταβλητής του Δεξιού Συντηρητισμού (Reynolds et al., 2001; Verkuyten & Hagendoorn, 1998), καθώς και έρευνες που υποστηρίζουν ότι η προκατάληψη ερμηνεύεται καλύτερα με βάση την κοινωνική θέση και με τις μεταβλητές της προσωπικότητας, όπως ο βαθμός κοινωνικής ιεραρχίας. Ωστόσο, υπάρχει πλήθος δεδομένων που υποστηρίζει ότι η προσωπικότητα συμβάλλει σημαντικά στην πρόβλεψη της προκατάληψης, γεγονός που η συγκεκριμένη έρευνα, στοχεύει να μελετήσει.

Βασικοί στόχοι της έρευνας και διατύπωση υποθέσεων

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να μελετήσει τον ρόλο της προσωπικότητας στην προκατάληψη.

Ειδικότερα θα μελετηθούν οι παρακάτω τέσσερις ερευνητικές υποθέσεις:

- H₁: Η Δεκτικότητα στην Εμπειρία συσχετίζεται με την συνολική επίδοση στην προκατάληψη.
- H₂: Οι στάσεις των αντρών και των γυναικών απέναντι στην συνολική επίδοση στην προκατάληψη διαφέρουν.
- H₃ : Υπάρχει διαφορά μεταξύ των τριών κατηγοριών ηλικίας ως προς τη συνολική επίδοση στην προκατάληψη.
- H₄: Το Φύλο και η Πολιτική Ιδεολογία επιδρούν στη Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη.
-

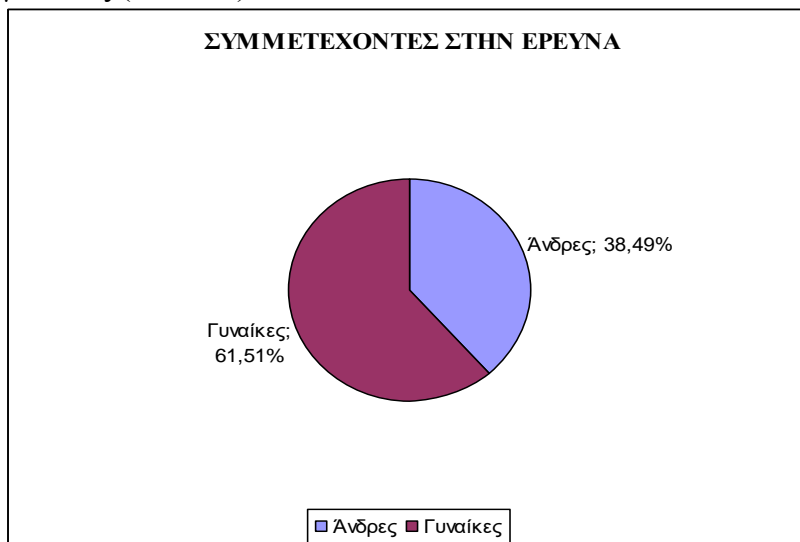
Μεθοδολογία

Ερευνητική Στρατηγική

Η χρήση της ποσοτικής μεθόδου που βασίζεται σε στατιστικές συγκρίσεις για την ανάδειξη του συγκεκριμένου ζητήματος στοχεύει στην ανάδειξη γενικών νόμων και εμπειρικών κανόνων. Ειδικότερα, αποσκοπεί στην ανακάλυψη των αιτιών μέσω της αντικειμενικής μέτρησης και της αριθμητικής ανάλυσης ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος.

Συμμετέχοντες

Συμμετέχοντες στην έρευνα αποτέλεσαν 291, Έλληνες πολίτες και των δύο φύλων. Το δείγμα του πληθυσμού περιελάμβανε 112 άντρες (38,49 %) και 179 γυναίκες (61,51 %).

Πίνακας 1. Συμμετέχοντες & συμμετέχουσες

Εργαλεία

Ως εργαλείο για την μέτρηση της επίδρασης της προσωπικότητας στην προκατάληψη χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο επτά σελίδων με τρεις ξεχωριστές ενότητες, βασισμένες σε ήδη υπάρχοντα ερωτηματολόγια και προσαρμοσμένο ειδικά για το σκοπό της συγκεκριμένης έρευνας.

Ερωτηματολόγιο στάσεων

Στην ενότητα που αφορά το ερωτηματολόγιο στάσεων και που αποτελεί την πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε μία σειρά από ερωτήματα τα οποία ήταν βασισμένα σε τέσσερις διαφορετικές κλίμακες μέτρησης.

Πιο συγκεκριμένα οι κλίμακες μέτρησης που χρησιμοποιήθηκαν στην συγκεκριμένη ενότητα είναι οι εξής: **1.** Η Κλίμακα Αντιλήψεων Κοινωνικής Ιεραρχίας (Social Dominance Orientation Scale - Pratto, Sidanius, Stallworth, & Malle, 1994), **2.** Η Κλίμακα Αυταρχισμού (Right-Wing Authoritarianism - Zakrisson, in press), **3.** Η Κλίμακα Ενδο-ομαδικής Ταύτισης (In Group Identification Scale - Mummendey, Klink, & Brown, 2001), **4.**η Μοντέρνα Κλίμακα Ρατσιστικής Προκατάληψης (Modern Racial Prejudice Scale -Akrami, Ekehammar, & Araya, 2000). Στην συγκεκριμένη ενότητα, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να συμπληρώσουν κάθε δήλωση σύμφωνα με την ακόλουθη επταβάθμια τακτική κλίμακα μέτρησης: (1) Διαφωνώ πάρα πολύ, (2) Διαφωνώ αρκετά, (3), Διαφωνώ λίγο, (4) Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ, (5) Συμφωνώ λίγο, (6) Συμφωνώ αρκετά και (7) Συμφωνώ πάρα πολύ.

Ελληνικό Τεστ Προσωπικότητας

Η συγκεκριμένη ενότητα του ερωτηματολογίου αποτελούνταν από δύο μικρότερες υποενότητες. Η πρώτη αφορούσε δημογραφικά στοιχεία όπως το φύλο και η ηλικία και η δεύτερη 94 ερωτήματα τα οποία αφορούσαν επίθετα που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να περιγράψουν τον εαυτό τους και τα οποία έπρεπε να απαντηθούν χρησιμοποιώντας τακτική κλίμακα μέτρησης πέντε σημείων: (1) όταν το επίθετο δεν σας αντιπροσωπεύει καθόλου, (2) όταν το επίθετο σας αντιπροσωπεύει λίγο, (3) όταν δεν μπορείτε να αποφασίσετε, (4) όταν το επίθετο σας αντιπροσωπεύει αρκετά και (5) όταν το επίθετο σας αντιπροσωπεύει πολύ.

Ερωτηματολόγιο των πέντε παραγόντων της προσωπικότητας (BFI)

Η τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου ήταν βασισμένη σε ήδη υπάρχον ερωτηματολόγιο. Το Ερωτηματολόγιο των Πέντε Παραγόντων (Big Five Inventory – Benet-Martinez & John, 1998) περιελάμβανε 44 ερωτήματα τα οποία έπρεπε να απαντηθούν χρησιμοποιώντας την τακτική κλίμακα μέτρησης Likert πέντε σημείων (“Διαφωνώ απόλυτα” μέχρι το “ Συμφωνώ απόλυτα”). Στόχος της συγκεκριμένης ενότητας ήταν να εντοπιστούν κάποια χαρακτηριστικά της προσωπικότητας τα οποία μπορεί να ταίριαζαν ή και το αντίθετο, με τα στοιχεία της προσωπικότητας των ερωτώμενων.

Διαδικασία

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου διάρκεσε 20 με 30 λεπτά περίπου και προηγήθηκε από μία μικρή εισαγωγή, εξηγώντας το σκοπό της έρευνας και διαβεβαιώνοντας τους συμμετέχοντες για την ανωνυμία και την διαφύλαξη των προσωπικών τους δεδομένων.

Κάθε φορά που ένα ερωτηματολόγιο επιστρεφόταν, σημειωνόταν η σειρά βάσει της οποίας επιστρεφόταν τα ερωτηματολόγια. Όταν ολοκληρώθηκε η διαδικασία συμπλήρωσης και επιστροφής των ερωτηματολογίων, συγκεντρώθηκαν τα ερωτηματολόγια όλων των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα.

Για την ανάλυση δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η στατιστική δοκιμασία, Independent Sample t- test καθώς και η Ανάλυση Διακύμανσης Μονής Κατεύθυνσης (ANOVA) και Ανάλυση Διακύμανσης Διπλής Κατεύθυνσης

Στη συνέχεια κάθε μέλος της ομάδας κλήθηκε να περάσει τα δεδομένα των ερωτηματολογίων στο στατιστικό πρόγραμμα SPSS 17.0 προκειμένου να προχωρήσει στην ανάλυση των δεδομένων και στην εξαγωγή συμπερασμάτων.

Αποτελέσματα

Υπόθεση 1

H₁: Η Δεκτικότητα στην Εμπειρία συσχετίζεται με την συνολική επίδοση στην προκατάληψη.

Για να μελετήσουμε την παραπάνω υπόθεση χρησιμοποιήσαμε το Δείκτη Συσχέτισης Pearson r . Στον πίνακα 2 που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης.

Correlations

		Δεκτικότητα στην Εμπειρία	Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη
Δεκτικότητα στην Εμπειρία	Pearson Correlation	1	-,156**
	Sig. (2-tailed)		,008
	N	291	291
Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη	Pearson Correlation	-,156**	1
	Sig. (2-tailed)	,008	
	N	291	291

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

$$r(291) = -0,156, p < 0,01$$

Πίνακας 2. Δεκτικότητα και συνολική επίδοση

Από τα αποτελέσματα του σχετικού Πίνακα 2, διαπιστώνουμε ότι υπάρχει χαμηλή αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στη Δεκτικότητα στην Εμπειρία και την Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη, αφού ο δείκτης r (-.156) είναι μικρότερος από 0.29. Σε συνθήκες πραγματικής έρευνας όπως η συγκεκριμένη, όταν ο δείκτης συσχέτισης είναι μικρότερος ή ίσος του 0,29, μας δείχνει ότι δεν υπάρχει γραμμική συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών που μελετώνται. Το αποτέλεσμα αυτό είναι στατιστικά σημαντικό ($p < 0.008$), που σημαίνει ότι δεν οφείλεται σε τυχαίους παράγοντες.

Υπόθεση 2

H₂: Οι στάσεις των αντρών και των γυναικών απέναντι στην συνολική επίδοση στην προκατάληψη διαφέρουν.

Για να μελετήσουμε την παραπάνω υπόθεση χρησιμοποιήσαμε το στατιστικό κριτήριο t (για ανεξάρτητα δείγματα). Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης.

Group Statistics

	Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη	Άνδρας	112	53,04	11,273	1,065
	Γυναίκα	179	50,97	11,486	,858

Πίνακας 3. Φύλο

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη	Equal variances assumed	1,838	,176	1,506	289	,133	2,069	1,374	-,635	4,774
	Equal variances not assumed			1,513	239,117	,132	2,069	1,368	-,626	4,764

$$t(291) = 1.506, ns$$

Πίνακας 4. Συνολική επίδοση

Από τα αποτελέσματα του Πίνακα 4, αρχικά βλέπουμε ότι ο έλεγχος της ισότητας των διασπορών (διακυμάνσεων) των δύο ομάδων (Levene's test) δεν είναι διαφορετικός (άρα οι διακυμάνσεις είναι ίσες). Κατά συνέπεια επιλέγουμε να χρησιμοποιήσουμε το 1^ο sig2tailed, δηλαδή το 0,133. Έτσι, διαπιστώνουμε ότι η τιμή $t(1.506)$ δεν είναι στατιστικά σημαντική ($p = 0.176$), αφού είναι μεγαλύτερη από το κατώτερο όριο αποδοχής ($p = 0.05$). Κατά συνέπεια θα πρέπει να απορρίψουμε την εναλλακτική υπόθεση και να αποδεχθούμε την μηδενική. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στους μέσους όρους των αντρών και των γυναικών αναφορικά με τη στάση τους απέναντι στη συνολική επίδοση στην προκατάληψη. Δηλαδή οι άντρες και οι γυναίκες δεν διαφέρουν αναφορικά με τη στάση τους απέναντι στη συνολική επίδοση στην προκατάληψη.

Υπόθεση 3

H_3 : Υπάρχει διαφορά μεταξύ των τριών κατηγοριών ηλικίας ως προς τη συνολική επίδοση στην προκατάληψη.

Για να μελετήσουμε την παραπάνω υπόθεση χρησιμοποιήσαμε την Ανάλυση Διακύμανσης Μονής Κατεύθυνσης (ANOVA). Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης.

Descriptives

Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
17-30	107	52,51	11,792	1,140	50,25	54,77	22	76
31-45	146	51,75	11,549	,956	49,86	53,64	23	83
46-70	38	49,68	9,834	1,595	46,45	52,92	30	66
Total	291	51,76	11,429	,670	50,44	53,08	22	83

Πίνακας 5. Επίδοση στην προκατάληψη

Test of Homogeneity of Variances

Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
,706	2	288	,494

Πίνακας 6. Επίδοση στην προκατάληψη

ANOVA

Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	224,576	2	112,288	,859	,425
Within Groups	37658,063	288	130,757		
Total	37882,639	290			

$$F(2,288) = 0.859, ns$$

Πίνακας 7. Επίδοση στην προκατάληψη

Από τα αποτελέσματα του Πίνακα 6 αρχικά διαπιστώνουμε ότι ο έλεγχος Levene's test, ο οποίος εξετάζει την ομοιότητα των διακυμάνσεων δεν είναι σημαντικός. Η σημαντικότητα = 0.494, αφού είναι μεγαλύτερη από το κατώτερο όριο αποδοχής ($p = 0.05$). Οπότε οι διακυμάνσεις είναι παρόμοιες ή ομοιογενείς. Επίσης από τον πίνακα 7 με τίτλο ANOVA, στον οποίο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης, διαπιστώνουμε ότι ο λόγος F των μεταβλητών που εξετάζονται δεν είναι στατιστικά σημαντικός, (σημαντικότητα = 0.425), καθώς είναι μεγαλύτερη από το κατώτερο επίπεδο αποδοχής ($p = 0.05$). Αυτό δείχνει πως δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των τριών ηλικιακών κατηγοριών (οι μέσοι όροι των τριών ηλικιακών κατηγοριών δεν διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Ηλικία 17- 30 $M = 52.51$, $SD = 11.79$, Ηλικία 31-45 $M = 51.75$, $SD = 11.54$, Ηλικία 46-70 $M = 49.68$, $SD = 9.83$). Με άλλα λόγια, θα λέγαμε ότι ο παράγοντας ηλικία δεν φαίνεται να επηρεάζει την συνολική επίδοση στην προκατάληψη.

Υπόθεση 4

H_4 : Το Φύλο και η Πολιτική Ιδεολογία σε κατηγορίες επιδρούν στην Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη.

Για να μελετήσουμε την παραπάνω υπόθεση χρησιμοποιήσαμε την Ανάλυση Διακύμανσης Διπλής Κατεύθυνσης. Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης.

Descriptive Statistics

Dependent Variable: Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη

Φύλο	Πολιτική Ιδεολογία	Mean	Std. Deviation	N
Άνδρας	Αριστερά	51,39	9,531	18
	Κέντρο	52,45	10,735	64
	Δεξιά	56,31	13,534	26
	Total	53,20	11,328	108
Γυναίκα	Αριστερά	45,88	12,986	32
	Κέντρο	52,15	11,538	110
	Δεξιά	51,21	8,640	34
	Total	50,82	11,510	176
Total	Αριστερά	47,86	12,056	50
	Κέντρο	52,26	11,219	174
	Δεξιά	53,42	11,219	60
	Total	51,73	11,479	284

Πίνακας 8. Συνολική επίδοση στην προκατάληψη

Tests of Between-Subjects Effects

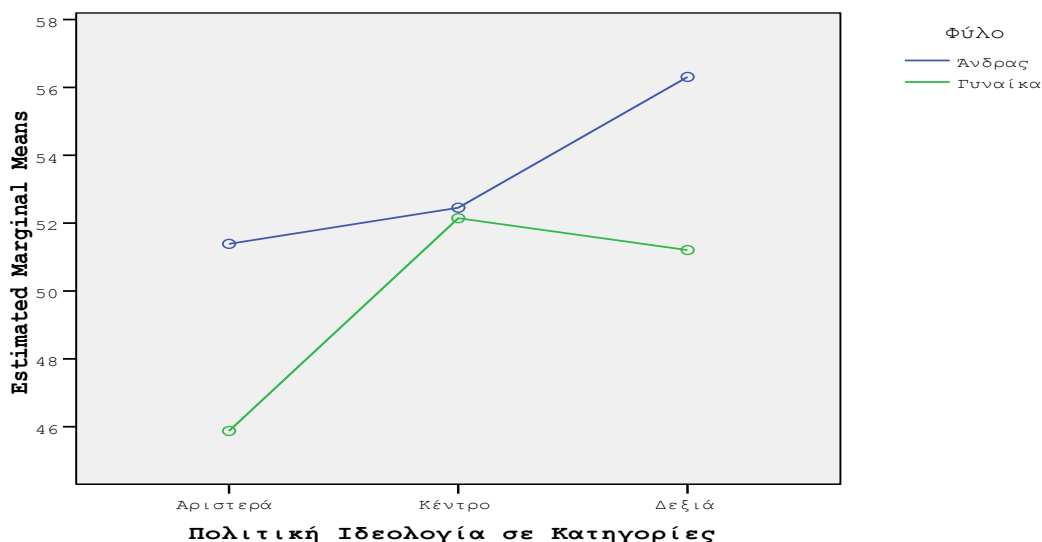
Dependent Variable: Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	1705,716 ^a	5	341,143	2,665	,023	,046
Intercept	533535,828	1	533535,828	4167,967	,000	,937
gender	665,125	1	665,125	5,196	,023	,018
ideolnew	719,066	2	359,533	2,809	,062	,020
gender * ideolnew	395,170	2	197,585	1,544	,215	,011
Error	35586,407	278	128,009			
Total	797241,000	284				
Corrected Total	37292,123	283				

a. R Squared = ,046 (Adjusted R Squared = ,029)

Πίνακας 9. Συνολική επίδοση στην προκατάληψη

Estimated Marginal Means of Συνολική Επίδοση στην Προκατάληψη

$$F_A (1,278)=5.196 , p<0.05$$

$$F_B (2,278)= 2,809, ns$$

$$F_{A*B} (2,278)= 1,544, ns$$

Πίνακας 10. Πολιτική ιδεολογία σε κατηγορίες

Στην ανάλυση του Πίνακα Διακύμανσης παρουσιάζεται πρώτα ο λόγος F για τις δύο κύριες επιδράσεις, το Φύλο και την Πολιτική Ιδεολογία σε κατηγορίες.

Για την πρώτη μεταβλητή, το Φύλο, ο λόγος F είναι 5.196, τιμή η οποία είναι σημαντική σε επίπεδο μικρότερο από 0.05, καθώς το επίπεδο σημαντικότητας της συγκεκριμένης μεταβλητής είναι $p = 0.023$. Καθώς υπάρχουν δύο επίπεδα για την συγκεκριμένη μεταβλητή, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η μέση τιμή της μίας μεταβλητής είναι υψηλότερη από αυτή της άλλης.

Για τη δεύτερη μεταβλητή, την Πολιτική Ιδεολογία σε κατηγορίες, ο λόγος F είναι 2.809, τιμή η οποία δεν είναι στατιστικά σημαντική, καθώς το επίπεδο σημαντικότητας της συγκεκριμένης μεταβλητής είναι $p= 0.062$, το οποίο είναι μεγαλύτερο από το κατώτερο επίπεδο αποδοχής ($p=0.05$)., πράγμα που σημαίνει πως οι μέσοι όροι των τριών διαφορετικών κατηγοριών πολιτικής ιδεολογίας είναι παρόμοιοι.

Ο λόγος F για την διπλή αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταβλητών Φύλο και Πολιτική Ιδεολογία σε κατηγορίες είναι 1.544. Καθώς το ακριβές επίπεδο σημαντικότητας αυτού του λόγου είναι 0.215, μπορούμε να συμπεράνουμε πως δεν υπάρχει σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ των συγκεκριμένων μεταβλητών.

Η διπλή, μη συσχετισμένη ανάλυση διακύμανσης έδειξε ότι υπάρχει σημαντική επίδραση του φύλου αλλά όχι της πολιτικής ιδεολογίας και της αλληλεπίδρασής τους ως προς τη συνολική επίδοση στην προκατάληψη.

Συζήτηση- Συμπεράσματα

Ο πρωταρχικός στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να μελετήσει την επίδραση της προσωπικότητας στην προκατάληψη. Πιο συγκεκριμένα, στόχος ήταν να μελετηθούν μια σειρά από μεταβλητές, όπως το φύλο, η ηλικία, η πολιτική

ιδεολογία, ο αυταρχισμός, η κοινωνική ιεραρχία, το σθένος ενδοομάδας και η δεκτικότητα στην εμπειρία καθώς και ο βαθμός που η καθεμία από αυτές τις μεταβλητές επιδρούν ή όχι στην προκατάληψη.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων που προηγήθηκε και από τις ερευνητικές υποθέσεις που διατυπώθηκαν, διαπιστώθηκαν ότι τρεις από τις τέσσερις υποθέσεις που ελέγχθηκαν, δεν επιβεβαιώθηκαν.

Αναλυτικότερα, στην υπόθεση H₂, η οποία αφορά στις στάσεις των ανδρών και των γυναικών απέναντι στην προκατάληψη, διαπιστώσαμε ότι το φύλο δεν αποτελεί σημαντικό παράγοντα, ο οποίος ενισχύει τις προκαταλήψεις. Η διαπίστωση αυτή εξηγείται από το γεγονός ότι η ύπαρξη προκαταλήψεων στην κοινωνία και η αποδοχή αυτών δεν σχετίζεται με το φύλο, δηλαδή με το αν κάποιος είναι άντρας ή γυναίκα αλλά αφορά στις αρνητικές πεποιθήσεις και τις στερεοτυπικές αντιλήψεις που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά ή δημιουργούνται μέσα από μία αρνητική κατάσταση. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της προκατάληψης των Ελλήνων απέναντι στους Τούρκους (Τζιμοπούλου, 2022; Φίλιας, 1991).

Στην υπόθεση H₃, διαπιστώσαμε ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στις τρεις ηλικιακές κατηγορίες που μελετήθηκαν και στις οποίες έγινε αναφορά στο στάδιο των αποτελεσμάτων που προηγήθηκε. Πολλοί ερευνητές θα προέβλεπαν ότι η συγκεκριμένη υπόθεση θα επέφερε τα αντίθετα αποτελέσματα. Δηλαδή, ότι η ηλικία διαγράφει σημαντικό ρόλο στην δημιουργία και ενίσχυση προκαταλήψεων. Μία πιθανή εξήγηση οφείλεται στο γεγονός ότι η κοινωνία δεν είναι στατική αλλά εξελισσόμενη και δέχεται συνεχείς εξωτερικές επιδράσεις με αποτέλεσμα προκαταλήψεις, αντιλήψεις και χαρακτηρισμούς οι οποίοι αποδίδονταν σε ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας, πλέον να μην ισχύουν. Σ' αυτό βέβαια έχει συμβάλει σημαντικά το γεγονός ότι το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, έχει βελτιωθεί (Κετελνή, 2020; Σωτηρόπουλος, 2020)..

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της υπόθεσης H₁, διαπιστώσαμε ότι, παρόλο που το αποτέλεσμα ήταν στατιστικά σημαντικό, δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ της δεκτικότητας στην εμπειρία και της προκατάληψης. Μια πιθανή εξήγηση οφείλεται στο γεγονός ότι η δεκτικότητα στην εμπειρία αναφέρεται σε χαρακτηριστικά όπως η φαντασία, η αισθητική, τα συναισθήματα, η ενεργητικότητα, οι ιδέες και οι αξίες, δηλαδή χαρακτηριστικά τα οποία εμπεριέχουν θετικά στοιχεία (Τσαούσης, 1999). Αντίθετα η προκατάληψη είναι ένα σύνολο αρνητικών εννοιών. Οπότε ως έννοιες δεν είναι δυνατόν να συσχετιστούν (Νιάρη & Μανούσου, 2013; Στεφανίδου, 2022).

Στην αμέσως επόμενη υπόθεση, την H₄, η οποία αφορά στην επίδραση του φύλου και της πολιτικής ιδεολογίας απέναντι στην προκατάληψη, βρήκαμε ότι δεν υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταβλητών φύλου και πολιτικής ιδεολογίας ως προς την προκατάληψη καθώς και της πολιτικής ιδεολογίας ως προς την προκατάληψη. Η μοναδική μεταβλητή που σύμφωνα με τη συγκεκριμένη υπόθεση είναι σημαντική είναι το φύλο. Από τη συγκεκριμένη ανάλυση διαπιστώνουμε ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές, φύλο και πολιτική ιδεολογία δεν ταυτίζονται, παρά μόνο τέμνονται διότι: το ισχυρό φύλο, δηλαδή οι άντρες επιδρούν στην πολιτική ζωή κατατάσσοντας τον εαυτό τους σε κάποια πολιτική παράταξη. Αντίθετα, οι γυναίκες, λόγω των πολλαπλών τους ρόλων (μητρότητας, συντρόφου και εργαζόμενης) δεν έχουν τον χρόνο που απαιτείται για την ενασχόλησή τους με τα πολιτικά δρώμενα (Νάστα, 2016; Πονηρός, 2017).

Βιβλιογραφία

Akrami, N. (2005). *Prejudice: The interplay of personality, cognition, and social psychology* (Doctoral dissertation, Acta Universitatis Upsaliensis).

- Akrami, N., Ekehammar, B., & Araya, T. (2000). Classical and modern racial prejudice: A study of attitudes toward immigrants in Sweden. *European Journal of Social Psychology*, 30(4), 521-532.
- Akrami, N., Ekehammar, B., Sonnander, K., & Claesson, M. (2004). *Attitudes toward mentally disabled individuals: Classical and modern prejudice*. Manuscript submitted for publication.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Altemeyer, B. (1981). *Right-wing authoritarianism*. Manitoba, Canada: University Press.
- Ashmore, R. D., & Del Boca, F. K. (1981). Conceptual approaches to stereotypes and stereotyping. In D. L. Hamilton (Ed.), *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behaviour*, 1-35. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Costa Jr, P. T., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: robust and surprising findings. *Journal of personality and social psychology*, 81(2), 322.
- Devine, P. G. (1989). Stereotypes and prejudice: Their automatic and controlled components. *Journal of personality and social psychology*, 56(1), 5.
- Digman, J. M. (1990). Personality structure: Emergence of the five-factor model. *Annual review of psychology*, 41(1), 417-440.
- Duckitt, J. (1992). *The social psychology of prejudice*. New York: Praeger.
- Duriez, B., & Soenens, B. (2004). *Personality, identity styles, and authoritarianism: An integrative study among late adolescents*. Manuscript submitted for publication. Catholic University Leuven, Belgium.
- Eagly, A. H. (1995). The science and politics of comparing women and men. *American psychologist*, 50(3), 145.
- Ekehammar, B., & Akrami, N. (2002). *Attitudes to homosexuality among Swedish women and men*. Manuscript in preparation, Uppsala University, Uppsala.
- Hamilton, D. L., & Sherman, J. W. (1994). Stereotypes. In R. S. Wyer, Jr., & T. K. Srull (Eds.), *Handbook of social cognition* (2nd ed.) 2, 1-68. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Macrae, C. N., & Bodenhausen, G. V. (2000). Social cognition: Thinking categorically about others. *Annual Review of Psychology*, 51, 93-120.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (1996). Toward a new generation of personality theories: Theoretical contexts for the five-factor model. In J. S. Wiggins (Ed.), *The five-factor model of personality: Theoretical perspectives*, 51- 87. New York: Guilford Press
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (1996). Toward a new generation of personality theories: Theoretical contexts for the five-factor model. In J. S. Wiggins (Ed.), *The five-factor model of personality: Theoretical perspectives*, 51-87. New York: Guilford Press.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (1999). A five-factor theory of personality. In L. Pervin, & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed.), 139-153. New York: Guilford Press.
- McFarland, S. G. (2001). *Prejudiced people: Individual differences in explicit prejudice*. Manuscript submitted for publication, Western Kentucky University.
- Reynolds, K. J., Turner, J. C., Haslam, S. A., & Ryan, M. K. (2001). The role of personality and group factors in explaining prejudice. *Journal of Experimental Social Psychology*, 37(5), 427-434.
- Sidanius, J., & Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. New York: Cambridge University Press.
- Turner, J. C. (1984). Social identification and psychological group formation. *The social dimension: European developments in social psychology*, 2, 518-538.
- Whitley Jr, B. E. (1999). Right-wing authoritarianism, social dominance orientation, and prejudice. *Journal of personality and social psychology*, 77(1), 126.
- Γιαπανίδου, Ε. (2015). *Η επίδραση του διευθυντή στη δημιουργία θετικού εργασιακού κλίματος και αποδοτικότητας στο σύγχρονο Δημοτικό Σχολείο*.
- Κακούσιου, Π. (2020). *Η σημασία της διδασκαλίας των τεχνών στο Δημοτικό Σχολείο και η τοποθέτησή τους στο κέντρο του σχολικού προγράμματος. Απόψεις εκπαιδευτικών*.
- Κετελνή, Α. (2020). *Το χιούμορ και η συμβολή του στην αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού*.
- Κρεσταινίτη, Α. (2022). *Διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για τα στερεότυπα που μπορεί να υπάρχουν στο σχολείο, καθώς και για τον τρόπο που νοσηματοδοτούν την προκατάληψη αλλά και τις μεθόδους άμβλυνσης των στερεοτύπων και της προκατάληψης*.
- Νάστα, Ξ. (2016). *Οι επικοινωνιακές δεξιότητες και ο συμβουλευτικός ρόλος του εκπαιδευτικού στα Αναλυτικά Προγράμματα στην Προσχολική Εκπαίδευση*.
- Νιάρη, Μ., & Μανούσου, Ε. (2013). *Το Φαινόμενο του Πυγμαλίων, η επίδρασή του στη μαθησιακή διαδικασία και η διδακτική του αξιοποίηση. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 7(2Α), 36-48.

- Πονηρός, Μ. (2017). *Στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Πειραιά, αναφορικά με τη συμβολή του διευθυντή στην αποτελεσματική λειτουργία του σχολείου (Doctoral dissertation, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης).*
- Στεφανίδου, Α. (2022). *Έμφυλη διάσταση και γλωσσική ικανότητα: απόψεις εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.*
- Σωτηρόπουλος, Θ. (2020). *Οι απόψεις των εκπαιδευτικών Α'θμιας εκπαίδευσης για τα προβλήματα συμπεριφοράς των μαθητών στον σχολικό χώρο.*
- Τζιμοπούλου, Ό. (2022). *Απόψεις και στάσεις εκπαιδευτικών σχετικά με τα έμφυλα στερεότυπα: εκφάνσεις, τρόποι/μέσα διαχείρισης της έμφυλης ανισότητας στο σχολικό περιβάλλον.*
- Τζινίκου, Ό. Ι. (2018). *Η προσωπικότητα του ηγέτη στην ανάπτυξη της κοινωνικής δικαιοσύνης στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας (Master's thesis).*
- Τραμπίδου, Α. (2022). *Προκατάληψη σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες και Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος.*
- Τσαούσης, Ι. (1999). Αναζητώντας τη δομή της προσωπικότητας: Το μοντέλο των πέντε παραγόντων. *Ψυχολογία, 6 (1), 88-103.*
- Φίλιας, Β (1991). *Κοινωνιολογία.* Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Χαρίσση, Α. (2022). *Αξιολόγηση εκπαιδευτικού έργου στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Doctoral dissertation, University of Piraeus (Greece)).*